

Enschede, *thành phố mến yêu*

Huỳnh Long Trị

Lời mở đầu:

Viết về Hòa Lan mà không viết về Enschede, thành phố tôi đang cư ngụ, là một sự thiếu sót. Ngày 14 tháng 8 năm 1974 khi chuyến xe lửa tốc hành Den Haag-Enschede ngừng tại ga Enschede tôi bước xuống và đặt chân lần đầu tiên lên thành phố này để tu nghiệp một khóa về không ảnh trong vòng 1 năm. Tôi không ngờ định mạng đã đưa đẩy tôi đã ở luôn tại đây từ đó đến nay đã gần 32 năm. Và tôi trở thành người Việt đầu tiên định cư tại đây.

Một chút lịch sử và kinh tế:

Thành phố Enschede cách biên giới Đức 5 cây số. Thành phố Đức gần nhất là Gronau cách Enschede chỉ có 10 km. Với 150.000 dân Enschede là thành phố thứ 6 của Hòa Lan về dân số. 10% dân tại đây là ngoại quốc, đa số là người Trung đông, Thổ nhĩ kỳ, Maroc. Người Việt chỉ khoảng 200 người định cư tại đây hơn 20 năm. Enschede đã được thành lập cách đây hơn 750 năm. Hồi thế kỷ thứ 18 một trận hỏa hoạn đã tàn phá gần hết thành phố. Trong đệ nhị thế chiến Enschede, cũng như toàn lãnh thổ Hòa Lan đã bị Đức chiếm đóng cho nên bị đồng minh oanh tạc thiệt khá nặng. Khi đệ nhị thế chiến chấm dứt Enschede đã được xây dựng qui mô với những khu nhà khang trang ở trung tâm cũng như ở ngoại ô. Vào thập niên 60 và 70 kỹ nghệ dệt vải đã tạo nhiều việc làm cho dân ở đây. Sau đó vì bị cạnh tranh các hãng dệt lần lượt đóng cửa. Công nhân được tu nghiệp sang nghề khác, như ngành sản xuất võ ruột xe hơi. Hãng Vredestein của ngành này thu dụng hơn 1200 nhân công, tuy không bằng Michelin hay Bridgestone nhưng cũng sống được. Ngoài ra hãng bia Grolsch đứng hàng thứ nhì tại Hòa Lan sau Heineken cũng có nhiều người làm việc tại đây.

Những chuyện lạ của Enschede:

-Trường của tôi học là một trường đặc biệt, có thể nói là duy nhất trên thế giới dạy về không ảnh. Trường này tên là ITC (International Training Center) được thành lập để cho công chức kỹ thuật và khoa học của thế giới thứ 3 tu nghiệp với học bổng của chính phủ Hòa Lan. Sinh viên Hòa Lan không học trường này. Trường trung bình có 400 sinh viên chia ra làm 8 phân khoa. Ngôn ngữ giảng dạy là Anh văn. Bằng cấp tốt nghiệp là bằng hậu đại học (Post Graduate). Một số kỹ sư địa chánh đã tốt nghiệp trường này, trong đó có ông cựu Tổng giám đốc Điền Địa và cựu Chánh văn phòng Bộ Canh nông.

-Cư xá sinh viên của trường này là một khách sạn 3 sao. Mỗi sinh viên ở một phòng riêng có bồn tắm và nhà vệ sinh riêng. Mỗi ngày có người đến dọn dẹp phòng và thay áo khăn trải giường và áo gối mới, mà chỉ tốn 5 dollar một ngày. Cư xá này nằm ngay trung tâm thành phố và chỉ cách trường có 10 phút đi bộ.

-Chợ ở đây là chợ lộ thiên, người Việt ở đây gọi là chợ trời, người Hòa Lan gọi là chợ hàng hóa. Các gian hàng là xe kéo hoặc sạp để trên công trường lớn nhứt của thị xã. Chợ có khoảng 80 gian hàng bán đủ thứ từ quần áo đến rau cải trái cây, nhứt là cá. Chợ nhóm mỗi tuần 2 ngày, thứ ba và thứ bảy từ 8 giờ sáng đến 5 giờ chiều. Có 3 món ăn tôi thấy đặc biệt là: cá haring ăn sống với củ hành, cá nhúng bột chiên và trái hồng. Chợ thứ bảy rất đông khách, nhứt là người Đức, họ sang đây mua cá, thuốc lá và nước ngọt. Sau 10 giờ là không còn chỗ đậu xe mặc dầu hầm chứa xe phía dưới chợ có 1650 chỗ cho xe hơi đậu. Khoảng tháng 4 và tháng 5 là mùa asperge (măng tây) họ mua ăn liền tại chỗ không cần rửa gì hết. Vừa đi vừa ăn nói tiếng Đức rùm ben ngoài chợ. Bây giờ có thêm

người Việt bên Đức sang chợ này để mua cá. Tôi có một chị bạn người Việt ở bên Đức cách đây 400 km, lái xe 6 giờ bạn đi và 6 giờ bạn về để mua 100 kg cá về đông đặc ăn cả tháng. Tôi cũng có anh bạn người Việt ở Hòa Lan cách đây hơn 100 km năm nào vào khoảng tháng 9 cũng đến chợ này để mua cả chục kí lô trái hồng. Hồng ở đây nhập cảng từ Ý và Do thái rất ngon.

-Tôi có anh bạn láng giềng một hôm hỏi tôi:
"Anh Trị, anh có thấy chim Hòa Lan đậu ở đâu không?"

Tôi trả lời: "Thì nó đậu trên cây và dây điện..." Anh ta bèn chận lời tôi: "Ở đây đâu có dây điện để cho chim đậu. Anh không thấy chuyện đó sao..?". Thì ra anh này nói đúng. Dây điện và dây điện thoại ở đây đều được chôn dưới đất. Việc này làm cho thành phố có phần đẹp hơn và nhứt là khi có bão tố không có chuyện cây ngã làm đứt dây điện và điện thoại.

-Học sinh trường tiểu học (ở đây họ gọi là trường căn bản) đi học không cần mang sách tập sách gì hết, về nhà khỏi phải học bài hay làm bài. Mỗi năm hè lớn hè nhỏ nghỉ được 12 tuần. Năm cuối cùng mới có kỳ thi trắc nghiệm để sắp xếp theo học các trường trung học. Và đặc biệt là kỳ thi lấy bằng đi xe đạp gồm có phần lý thuyết luật giao thông do cảnh sát đến trường dạy và chấm thi và phần thực hành. Về phần này các em phải đạp xe khoảng 2 km trên các nẻo đường thành phố. Tại các ngã tư đường có các chuyên viên đứng chấm điểm từng em. Sau đó các em đều được cấp văn bằng đi xe đạp. Đây là một cách để các em, khi lên trung học, đi xe đạp một cách an toàn đến trường vì 90% các học sinh trung học sử dụng xe đạp để đi học.

-Ngày lễ lao động quốc tế 1 tháng 5 hằng năm, trong lúc hầu hết các nước trên thế giới xem là một ngày lễ, các công sở xí nghiệp và

tiệm đều đóng cửa thì Hòa Lan không cho đó là một ngày lễ. Các công sở, hãng xưởng và trung tâm thương mại mở cửa như thường. Chuyện này có ảnh hưởng đến Enschede. Dân bên Đức, vì được nghỉ và các tiệm đều đóng cửa, tràn sang thành phố này. Các xe với bảng số Đức chạy đầy đường và làm nghẹt cả đường sá. Trước khi vào trung tâm thành phố có một bãi đậu xe miễn phí rất rộng dành cho người Đức. Họ đậu xe ở đây và đi xe bus khỏi trả tiền vào trung tâm thành phố. Ngày đó các tiệm Enschede hốt được một mớ tiền khảm khá của dân Đức.

-Vấn đề lấy rác ở đây cũng lạ. Mỗi nhà đều có 2 thùng rác, một thùng màu xanh lá cây để đựng vỏ trái cây, rau cải dư và lá và cành cây của vườn, một thùng màu đen để đựng những rác còn lại. Giấy và báo cũ mỗi tháng có xe đến tận nhà lấy. Xe hốt rác ở đây không có phu đầy rác, xe chỉ có một tài xế xử dụng một cần kẹp vào thùng rác để đổ vào xe.

-Sau mùa thi, vào tháng sáu, khi ta thấy nhà nào có treo cờ với một cặp da kẻ bên là ta biết nhà đó có con mới vừa thi đậu. Khi ta thấy nhà nào hình một con cò ngậm một tả có đựng một con búp bê thì ta biết nhà đó

Hoà Lan - đất nước xinh đẹp
(ảnh Trần Đức Hợp)

vừa mới có một đứa con.

-Bên cạnh xa lộ trước khi vào thành phố có một bản đồ của Enschede để hướng dẫn khách lạ đến đây lần đầu tiên. Trước khi vào mỗi khu vực của thành phố bên lề đường cũng có bản đồ của khu vực này.

-Ngay trung tâm thành phố mới vừa xây cất một tòa nhà khá đồ sộ có tên là Holland Casino. Casino này không do tài phiệt tư nhân làm chủ mà do chánh phủ trương làm chủ. Tiền lời được xung vào ngân quỹ quốc gia.

Chuyện buồn của thành phố

Ngày thứ bảy 13 tháng 5 năm 2000 là một ngày khó quên cho dân thành phố Enschede. Tôi nhớ mãi ngày đó vì tôi đã chứng kiến một thảm họa lớn nhất không những của Enschede mà cả Hòa Lan nữa. Ngày ấy, trời rất đẹp, mặt trời chiếu sáng choang, không mây không mưa, không gió, nhiệt độ lên đến +30 độ C. Những ngày như vậy rất hiếm ở đây. Ngày đó là ngày chợ, thiên hạ dập dìu tại trung tâm thành phố. Lúc đó khoảng 3 giờ trưa, tôi đang ở chợ, thỉnh thoảng tôi nghe một tiếng nổ khá lớn. Tôi cho là máy bay phản lực của không quân Hòa Lan vượt bức tường âm thanh, vì gần đây có phi trường quân sự. Còn đang suy nghĩ thì một tiếng nổ thứ nhì xảy ra. Dân chúng bắt đầu xông xao. Họ đi đến một khoảng trống để nhìn ra hướng bắc. Tôi cũng đến đó xem thì thấy một cụm khói khổng lồ cách khoảng 2 cây số. Đang xem thì một tiếng nổ thứ ba xảy đến với những tia lửa và pháo bông tung ra tứ phía. Có người nói là kho chứa pháo bị nổ rồi. Rất may là không phải hướng nhà tôi. Khi lái xe về nhà tôi mở radio nghe thì được biết một tai họa lớn lao đang xảy ra tại Enschede. Về đến nhà, khu vực tôi ở cách đó trên 10 cây số mà vẫn còn thấy một cụm khói khổng lồ hiện ở chân trời.

Tối hôm đó tất cả các đài truyền hình đã bỏ các chương trình thường lệ, trong đó có buổi trực tiếp truyền hình cuộc thi ca nhạc Eurovision cho cả Âu châu hằng năm để nói chuyện về tai họa Enschede với những hình ảnh mới nhất. Trong các cuộc nói chuyện trên đài truyền hình tôi được biết một kho chứa pháo bông nằm giữa một khu gia cư (đó là một chuyện khó hiểu của một nước văn minh) đã nổ tung. Một khu vực tên là Roombeek khoảng 1 cây số vuôn đã bị tiêu hủy thành bình địa. Có khoảng vài chục người chết, có đài nói vài trăm, vài chục người mất tích, cả ngàn người bị thương. Cả trăm xe cứu hỏa không những của Enschede và của những thành phố Hòa Lan lân cận mà còn cả của các thành phố Đức gần đó như Gronau và Munster cũng chạy qua phụ giúp chữa lửa. Hai bệnh viện của Enschede không chứa hết những người bị thương, nên một số đã được xe cứu thương chở sang những thành phố bên Đức để chữa trị. Điện thoại nhà tôi tối hôm đó reo lên từng hồi. Các con, bà con

bạn bè gần xa sau khi xem tin tức trên đài truyền hình thấy hình ảnh Enschede họ giựt mình nên gọi điện thoại hỏi thăm. Có một anh bạn còn khôi hài: "*Chèn mét ơi, bom nguyên tử nổ như vậy mà anh còn bình an tôi mừng quá*".

Tối hôm đó ban cứu trợ đã bắt tay ngay để lo chỗ ăn và ở tạm cho cả ngàn nạn nhân còn sống mà nhà cửa đã tiêu tan. Các phòng tập thể dục của các trường học được sử dụng vào chuyện này.

Ngày hôm sau, lửa đã tắt, nhìn hình ảnh trên đài truyền hình và trên báo ta thấy một vùng thành bình địa, như một trái bom nguyên tử nhỏ đã nổ tại đây. Các hãng truyền hình không những của Âu châu (trong đó có đài BBC) mà cả của Mỹ (như đài CNN) và Nhật Bản đều có mặt ngày hôm đó để quay phim và phỏng vấn. Phong cảnh trước tòa thị chánh thật là náo động, xe cộ của các hãng này đậu chật hết cả sân trước tòa nhà này. Cũng ngày hôm sau, nữ hoàng Beatrix, thủ tướng Wim Kok, ông tỉnh trưởng Overijssel, ông thị trưởng Enschede dưới sự hướng dẫn của một nữ sĩ quan cảnh sát đã đến thăm viếng ngay khu tai họa này, trong lúc khói còn nghi ngút đó đây. Một hình ảnh khó quên là trong lúc nữ hoàng Beatrix đến viếng một trung tâm tiếp nhận nạn nhân, một bà da đen, mà nhà cửa đã tiêu tan, đã ôm chầm bà vua khóc ngất. Ba ngày hôm sau thị xã kêu gọi dân chúng Enschede tham dự một cuộc tuần hành im lặng để tưởng niệm các nạn nhân. Ban tổ chức dự trù sẽ có khoảng 30 ngàn người tham gia. Ngày hôm đó có đến 100 ngàn người tham dự, dưới sự hướng dẫn của thái tử Willem Alexander. Cảnh tượng ấy thật là nghiêm trang và cảm động.

Tai họa như vậy mà chỉ có 21 người chết cũng là một cái may trong cái rủi. Nhờ hôm đó trời đẹp thiên hạ đều đi ra phố mua sắm hoặc đến các hồ nhân tạo trong vùng phơi nắng. Nhờ vậy số người ở nhà rất ít. Nếu vụ nổ xảy ra ban đêm hoặc nhằm ngày trời xấu, dân chúng ở nhà thì số người chết có thể lên hàng trăm.

Tổng kết: 21 người chết, trong đó có 2 người tan xác, 947 người bị thương nặng nhẹ, 500 căn nhà bị tiêu hủy, 40 hãng xưởng thành tro. Thiệt hại 500 triệu dollar về vật chất.

Hậu quả: Ông chủ hãng pháo S.E.Fire Work bị phạt 3 năm tù ở về tội chứa pháo quá số lượng cho phép và tội bất cẩn. Bà phó thị trường cấp giấy phép từ chức. Từ đây về sau các hãng chứa pháo phải ở xa khu gia cư 1 cây số. Thảm họa Enschede hoặc thảm họa pháo là tên chính thức của tai họa này.

Hai chuyện vui của thị xã

- Tháng 5 năm 2001, một năm sau của tai họa trên, dân Enschede được chứng kiến một niềm vui. Enschede có một đội bóng đá chuyên nghiệp tên là F.C.Twente (Twente là tên một vùng gồm nhiều thành phố trong đó có Enschede là thành phố lớn nhất). Song song với giải vô địch, tổng cuộc bóng đá Hòa Lan cũng tổ chức một giải cúp quốc gia mà họ gọi là Amstel Cup. Trái với giải vô địch, đá tính điểm, giải cúp quốc gia đá theo lối knock out, hội nào thua bị loại luôn. Thật ra hội F.C.Twente chỉ là một hội trung bình trong giải vô địch, đứng hàng thứ 8 trong 18 hội. Năm đó F.C. Twente đã đá bại tất cả các hội khác để vào chung kết. Đó là một chuyện lạ. Được vào chung kết không những là niềm hãnh diện cho các cầu thủ mà còn là niềm vui chung cho dân mê đá banh và luôn cho tất cả dân Enschede. Được tin F.C.Twente vào chung kết cả chục ngàn người chạy đến mua vé. Số vé giới hạn là 32 ngàn. Chỉ bán trong vòng 1 giờ là hết. Số người đến sau đành ở nhà xem Tivi vậy. Ban quản trị FC Twente phải đặt Đài Loan may trong vòng 1 tuần lễ 32 ngàn cái T-shirt, 32 ngàn cái nón và 32 ngàn cái khăn quần cổ màu đỏ (màu áo của hội) và cả trăm lá cờ của hội, và đồng thời cũng đặt 200 xe bus để chở 32 ngàn người ủng hộ đi xem trận đấu ở Rotterdam (cách Enschede 200 km). Thật ra đá với hội PSV, đương kim vô địch Hòa Lan (một đội banh nổi tiếng cả Âu châu) FC Twente không có nhiều hy vọng lắm. Sau khi đá hết giờ chính thức và đá thêm giờ vẫn còn huê 0-0, trọng tài cho đá penalty. Thủ môn của FC Twente đã đỡ được 2 quả phạt đền của PSV. FC Twente đang dẫn đầu. Nếu bây giờ cầu thủ của FC Twente đá quả phạt đền này vào lưới của thủ môn PSV thì FC Twente ấm Amstel cúp về nhà. Cả cầu trường im phắc trong lúc

cầu thủ lấy trôn đá quả banh quyết định này. Sau khi anh này đã sút quả banh này vào lưới thì cầu trường vỡ tung lên. 32 ngàn khán giả đã hò hét và anh thủ môn của FC Twente đã trở thành người hùng của thành phố.

Trở về Enschede sau khi ngủ một đêm, các cầu thủ đã được cả trăm ngàn người đón tiếp tại một sân đất trống kế vận động trường của thành phố. Họ được đón tiếp như những vị anh hùng, ông thị trường cũng vui lây. Sau đó các cầu thủ đã được một đoàn xe chở đi khắp các đường chánh của Enschede để dân chúng hoan hô và chiêm ngưỡng. Ngày 22 tháng 5 năm 2001 là một ngày vui của thị xã.

-Một chuyện vui khác đáng kể là mùa hè năm 2004 thị xã đã hoàn tất dự án 4 năm chỉnh trang trung tâm thành phố và tái thiết khu tai họa. Khu này được xây cất lại với những căn nhà mới thật là khang trang. Trung tâm thành phố được xây cất lại với tốn phí lên gần 400 triệu dollar. Một tòa hành chánh thị xã tối tân, một trung tâm thương mại đồ sộ, một Holland Casino do chánh phủ làm chủ, một hầm chứa 1650 xe hơi là những công trình của dự án này. Trên hầm chứa xe này là một công trường thật rộng. Mùa hè năm ấy ban quản trị thị xã đã bỏ ra 600 ngàn dollar để dựng một khán đài tạm trên công trường này và mướn ban hòa tấu nhạc cổ điển André Rieu, nổi tiếng nhất thế giới trình diễn miễn phí cho dân Enschede. Đã có 30 ngàn người đến xem cuộc hòa tấu nhạc này.

Lời Kết

Tôi có món nợ tình thần đối với thành phố này. Số là học bổng của tôi là một học bổng đặc biệt của hội đồng thành phố Enschede tặng chánh phủ Việt Nam Cộng Hòa nhân dịp trường ITC dời từ thành phố Delft về Enschede. Nhờ học bổng này mà tôi thoát cảnh đi học tập cải tạo. Mấy lần tôi cũng dự định rời thành phố này đi nơi khác ở. Nhưng rồi định mạng đã đưa đẩy tôi ở lại đây đã 32 năm. Đi đâu tôi cũng nhớ thành phố này. Tôi đã trôi nổi theo sự thăng trầm của thành phố này, đất nước này. Xin nhận nơi đây làm quê hương, quê hương mới của tôi./

Enschede, hè 2006